

Bruggy – dějiny města, rozkvět a konec slavného přístavu

Anežka HREBIKOVÁ

Turistický klenot a nejnavštěvovanější město Belgie, stosedmnácti tisícové Bruggy jsou správním a historickým centrem přímořské belgické provincie Západní Flandry, nechvalně známé jako místa nejkruťších bojů první světové války.

Bruggy jsou považovány za jedno z nejpůvabnějších měst Evropy a rovněž za jedno z nejlépe zachovalých středověkých sídel – tzv. „muzeum pod otevřeným nebem“. Leží zhruba 90 kilometrů severozápadně od Bruselu na řece Reye a průplavy jsou propojeny s Gentem a přístavy Oostende a Zeebrugge.¹ Pro – mezi turisty populární – síť kanálů jsou též nazývány „Benátkami severu“, ačkoliv tento přídomek patří například též Petrohradu a dalším severoevropským městům, jako Amsterdamu. Díky svému statutu přístavu bývaly svého času považovány za hlavní obchodní město světa.

Historie

Jedná-li se o název města, je zřejmé, že pochází ze třetího století, kdy zde byl postaven římský most přes řeku vlévající se do mořského ramene Zwin. Od devátého století se začínají objevovat názvy jako Bruggas, Bruciam, Brutgis, Bruggis, Brugensis a je pravděpodobné, že označení pochází ze staronizozemského výrazu pro most „brugge“, či staroskandinávského „bryggja“ – přístavní molo. Bruggy již od raného novověku sloužily jako námořní přístav a jejich obyvatelé se věnovali obchodu s Anglií a Skandinávií.

Poprvé se Bruggy objevují již v před-galořímském období. V prvním století před Kristem zde Gaius Julius Caesar vystavěl opevnění po porážce místních galských kmenů, aby ochránil blízké pobřeží před piráty. Od galořímanů převzali správu nad územím zvaným Pagus Flandrensis ve čtvrtém století Frankové. První písemná zmínka o místě zvaném Municipium Brugense je známa ze 7. století. V devátém století donutily vikingské útoky od moře prvního flanderského hraběte Balduina I. obnovit původní římské hradby a vystavit zde roku 862 hrad, kolem něhož se město rozrůstalo.²

Od roku 1093 se Bruggy staly rezidencí flanderských hrabat, pod jejichž patronací sem byli horlivě zváni a koncentrovali se obchodníci, kteří postupně v městě rozšiřovali obchodní čtvrti. Často a ve velkém počtu zde pobývali především portugalští obchodníci s kořením. Roku 1128 získaly Bruggy městská práva, v té souvislosti se začaly budovat nové, město ohraničující hradby a

¹ BARTOŠÍKOVÁ, Miloslava, *Belgie, Lucembursko. Průvodce do zahraničí*, Praha 1998, s. 47.

² Tamtéž.

kanály, spojující je s mořem. K postupnému rozvoji obchodu přispělo též rozšíření nábřeží. V této době došlo k zanesení vodních cest, které Bruggy spojovaly s mořem. Bouře a s ní spojená záplavová vlna roku 1134 však tento problém vyřešila, když došlo k vytvoření hlubokého přírodního kanálu Zwin, díky němuž a dvěma předpřístavům Damme a Sluis byly Bruggy již natrvalo propojeny s mořem. Důležité byly zejména vztahy s Anglií, neboť ve dvanáctém století se Bruggy staly významným dovozcem anglické vlny a lnu pro flanderská města s rozvinutým soukenictvím. Tehdy se město dostalo do čela tzv. Londýnské hanzy. Bruggy byly strategicky položené na křižovatce cest severoevropské Hanzy a jižních obchodních tras. Přelomovým se v tomto smyslu pro město stal rok 1277, kdy do Brugg poprvé připluli kupci z Janova, díky nimž byly navázány kontakty se Středomořím. Město se i díky tomu rychle vyvíjelo na obchodní křižovatku mezi Francií, Anglií, Itálií, Německem a dokonce Ruskem. Za prodané látky se ve Skandinávii získávaly ryby a dřevo a v Rusku kožešiny a jantar, ve Francii a Španělsku víno, v Benátkách a Janově hedvábní a různé zboží z Orientu a Dálného východu. Ve třináctém století se Bruggy staly členem hanzy, kterou vedl Lübeck. Impulsem k dalšímu rozvoji bylo v druhé polovině třináctého století zavedení pravidelných obchodních kontaktů a námořní přepravy mezi Janovem, Anglií a flanderskými přístavy. Ve 14. století již do bruggského přístavu denně připlouvalo přes sto lodí, neboť svá jednatelství zde měli kupci 17 států světa. Pokročilé obchodní a finanční strategie a techniky vedly k otevření zřejmě první evropské burzy v širším slova smyslu roku 1309. Byla provozována jako určité společenství pod otevřeným nebem v ulici Vlamingstraat před domem č. 35 rodiny obchodníka jménem Van der Beurze, kde se scházeli místní i zahraniční obchodníci, aby uzavírali obchody. Jméno Beurzovy rodiny se dostalo do mnoha jazyků jako synonymum pro burzu.³

Velké bohatství, kterým začalo být město známo, samozřejmě vedlo k politické nestabilitě a konfliktům. Francouzský král Filip IV. Sličný využil inklinování části Flander k Francii a na počátku 14. století je anektoval. Bruggy se však 18. května 1302 v rámci tzv. bruggské jitřní mše – matutina⁴ vzepřely proti francouzské okupaci, kdy zdejší cechy včele s cechmistry Pieterem de Conickem a Janem Breydelem povstaly proti městskému patriciátu a místní flanderské jednotky pobily během noci francouzskou posádku. Francouzi byli přitom rozpoznáni podle toho, že neuměli správně vyslovit slova Schild und Vriend (česky štít a meč).⁵ Povstání se rozšířilo do celých Flander a obyvatelstvo se připojilo na stranu flanderských hrabat v konfliktu proti francouzskému králi, který vyvrcholil ve slavné bitvě „zlatých ostruh“, 11. 7. 1302 u flanderského Kortrijku, známějším pod francouzským názvem Courtrai. Sochy vůdců povstání de Conicka a Breydela je možné dodnes

³ Tamtéž, s. 48.

⁴ Historická paralela k sicilským nešporám.

spatřit na hlavním bruggském náměstí. Od této doby město disponovalo stálou vojenskou profesionální jednotkou, což zvyšovalo jeho exkluzivitu jako hanzovního člena. Roku 1369 se dcera posledního flanderského hraběte Ludvíka II. Markéta provdala za burgundského vévodu Filipa Smělého a Flandry tak byly sloučeny s Burgundskem. Na konci 14. století vytvořily Bruggy spolu s bruggskou kastelánií, Yprami a Gentem tzv. spolek čtyř členů, v rámci něhož měli společný parlament.⁶

V 15. století burgundský vévoda Filip III. Dobrý založil v Bruggách po vzoru Bruselu a Lille vlastní dvůr, který lákal řadu umělců, bankéřů a prominentních osobností z celé Evropy. V této době byli též bruggští tkalci považováni za nejzručnější na světě a počet obyvatel města stoupl na možných dvě stě tisíc. Později začala produkce látek ustupovat a kromě výroby krajek se do popředí se dostal obchod s luxusním zbožím a bankovní služby.

Prosperita města se projevila i na rozvoji umění. V bohatém městě přibývalo honosných staveb. Působili zde slavní vlámsští malíři – bratři Hubert a Jan van Eyckové, jejichž přínos pro výtvarné umění vyjadřuje i existence uznávané bruggské malířské školy, k níž patřili např. Hans Memling, Hugo van der Goes či Gerard David. Z prosperity města těžila i církev, která v okolí Brugg zakládala řadu klášterů a opatství (St. Andriesabdij v 11. století se sedmi kostely a vzácnou knihovnou; mezi 12.–17. stoletím bylo postaveno St. Godelieveabdij s vzácnou schránou sv. Godelievy a ve čtrnáctém století St. Trudoabdij s jezdeckým sálem a křížovou cestou svatého Serváce.) V 15. století byly Bruggy kulturním centrem celé Evropy a jsou považovány za kolébkou vlámského umění, respektive známé vlámské malířské školy, pro níž byla typická do té doby nepříliš používaná technika malování olejovými barvami. Roku 1429 zde burgundský vévoda Filip Dobrý založil jeden z nejvýznamnějších evropských řádů – řád zlatého rouna, udělovaný po vymření burgundské dynastie i španělskými a rakouskými Habsburky.⁷ V Bruggách byla rovněž vytištěna první kniha v angličtině. V této době Bruggy poskytly útočiště dvěma anglickým králům Edwardu IV. a Richardu III.

Další vzestup města byl utlumován po roce 1500 s přibývajícími naplaveninami v zálivu Zwin, který byl postupně zanášen, až zcela odřízl město od moře. Jako první zanikl přístav Damme, jenž byl vnějším bruggským přístavem. Vůdčí postavení ve Flandrech okamžitě převzaly Antverpy, což Bruggy hospodářsky zničilo. Ačkoli proběhla modernizace městského přístavu, město dále přicházelo o zákazníky, poklesl i zájem o výrobky krajkářů. Během 50. let 17. století, kdy byly Bruggy již jen provinčním městem, zde pobýval anglický král v exilu Karel II. se svým dvorem. Pokusy o navrácení původní slávy města se ukázaly marné a počet obyvatel města rapidně klesl.

⁵ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Bruggy>, 17. 8. 2014.

⁶ <http://en.wikipedia.org/wiki/Bruges>, 17. 8. 2014.

Roku 1850 byly Bruggy nejchudším belgickým městem a hovořilo se o nich jako o „spícím městě“. Právě tento stav inspiroval belgického symbolistického spisovatele Georse Rodenbacha k napsání novely *Bruges la morte (Mrtvé Bruggy)*.⁸

Zpětně však lze říci, že této ekonomické stagnaci vděčí město za nejlépe zachovaný středověký ráz a historické jádro ze všech belgických sídel. Bruggy nikdy nebyly nijak zvlášť průmyslovým městem a do velké míry si podržely středověký kolorit. Navíc byly ušetřeny velkých škod v obou světových válkách. Propojení Brugg se Zeebrugge 15 km dlouhým průplavem dokončené v roce 1907 umožnilo městu opětovný přístup k moři a následně došlo k jeho ekonomickému oživení. Poté se Bruggy opět staly důležitým bodem na mapě Evropy, a to díky tomu, že je začali navštěvovat příslušníci společenské smetánky z Francie a Anglie. Z mezinárodního hlediska mělo pro město význam i otevření jedné z nejprestižnějších evropských vysokých škol, Evropské univerzity v roce 1949. Historické jádro Brugg bylo v roce 2000 zařazeno na seznam světového dědictví UNESCO a roku 2002 se Bruggy staly Evropským hlavním městem kultury.⁹

Památky

Nejcennější stavební památky jsou soustředěny na dvou sousedních náměstích Grote Markt a Burg. Hlavní náměstí a tržiště *Markt* o velikosti jednoho hektaru se nachází takřka ve středu historické části města. Od desátého století se zde konaly trhy. Uprostřed něj se nachází pomníky řemeslníků a cechmistrů Jana Breydela a Pietera de Conincka, vůdců protifrancouzského odboje. Náměstí je vymezeno četnými štítovými domy v gotickém, renesančním a barokním slohu. Nejstarší průčelí pochází z 15. století a náleží domu na jihozápadní straně Huis Bouchotte, kde v letech 1656–1657 přebýval v exilu anglický král Karel II. Stuart. Další stavbou je dům Cranenburg, v němž byl v roce 1488 držen zajatý rakouský císař Maxmilián I., proti němuž se Bruggy vzbouřily. Je zajímavé, že až do 18. století u tohoto náměstí končil plavební kanál a lodě připlouvaly až sem. V devadesátých letech minulého století bylo náměstí renovováno a od té doby byla odsud odkloněna takřka veškerá doprava, aby byl zachován charakter slavnostního prostoru a prostoru pro trhy.

Tomuto náměstí dominuje osmiboká zvonice *Belfried*, symbol svobody a práv jako charakteristického znaku mocného města. Je vysoká 83 metrů, v nejstarších dobách ve 13. století byla převážně ze dřeva, po roce 1421 byla přebudována z kamene. Dnešní podoba zvonice pochází z let 1482–1486, nadále však byla stavebně upravována. Ačkoliv se to nezdá, je nakloněna asi o metr na jihovýchod. Má 366 schodů, z vrcholu je při dobré viditelnosti možné spatřit i moře. Na

⁷ BARTOŠÍKOVÁ, Miloslava, *Belgie, Lucembursko. Průvodce do zahraničí*, Praha 1998, s. 48.

⁸ MUDROVÁ, Ivana, *Evropa okouzleným pohledem II.*, Lidové noviny, Praha 2008, s. 54.

⁹ INDRA, Bořivoj, *Belgie, Lucembursko*, Praha 2012, s. 96.

druhém podlaží zvonice se nachází malé muzeum v původní středověké pokladnici. Na věži se nachází zvonkohra ze 47 zvonů vážících dohromady kolem 27 tun, které jsou obsluhovány zvoníkem z klaviatury či mechanickým válcem. Pod zvonkohrou se nalézají Vítězný zvon z roku 1680, který se rozezní jen při mimořádných příležitostech a váží kolem 6 tun. Zvonice sloužila původně k uchovávání důležitých městských listin jako archiv a jako místo k pozorování možného požáru či jiného nebezpečí pro město.¹⁰

Zvonice vyrůstá z budovy bývalé městské tržnice, neboli *Halle*, impozantní stavby z 13.–16. století, která je ve dne průchozí přes velký gotický dvůr. Dnes je sídlem západoflanderské provinční vlády.¹¹

Sousední, kočičími hlavami dlážděné náměstí náměstí *Burg* bylo kdysi politickým a náboženským centrem města. Právě zde se nalézala pevnost, kolem níž se město rozrostlo. Mezi nejvýznamnější budovy patří pískovcová městská radnice *Stadhuis*, jedna z nejpamátnejších a nejzachovalejších radnic v zemi, vystavěná na místě původního vězení v letech 1376–1420. Dle jejího vzoru se pak stavěly i radnice v Bruselu či Gentu. Její průčelí je charakteristické složitou kamennou výzdobou se 48 sochami biblických postav, flanderských hrabat a hraběnek v nikách. Budova stále plní funkci radnice a je oblíbeným místem svateb bruggských občanů. Po celý rok je přístupná prostorná vstupní hala s portréty Marie Terezie a Josefa II. ústící do gotické síně v prvním patře. Zasedací síň vznikla na přelomu 14. a 15. století, její dubový polychromovaný strop je řezbářsky vyzdoben 16 konzolami se symboly ročních dob a přírodních živlů. Nachází se zde novogotický krb. Soubor obrazů na stěnách z konce 19. století zobrazuje klíčové události z dějin města.¹²

Na tomto náměstí se též nalézají *soudní palác*, bývalá *Soudní samospráva (Oude Griffie)* z let 1722–1727 s bohatě zdobeným a zlaceným renesančním průčelím. Dnes se zde nachází městský archiv.

Vedle radnice v rohu náměstí stojí *bazilika Svaté krve*, dělená na dolní a horní část. V dolním prostoru se nachází románská kaple svatého Basila z první poloviny 12. století. V patře nad ní je kaple Svaté krve z 19. století s novogotickými nástěnnými malbami. V relikviáři této kaple je uchovávána ampulka s útržkem krve potřísněné látky, jíž získal roku 1149 Dietrich Alsaský v Palestině za druhé křížové výpravy a která prý obsahuje kapky Kristovy krve získané Josefem z Arimatie. S touto památkou je spojeno každoroční slavnostní městské procesí, pořádané na den Nanebevstoupení Páně, který patří k nejznámějším městským svátkům.¹³

¹⁰ INDRA, Bořivoj, *Belgie, Lucembursko*, Praha 2012, s. 97.

¹¹ McDONALD, George, *Průvodce do kapsy. Belgie*, ROTOM 2003, s. 54.

¹² <https://bezoekers.brugge.be/en/stadhuis-city-hall>, 17. 8. 2014.

¹³ McDONALD, George, *Průvodce do kapsy. Belgie*, ROTOM 2003, s. 55.

Z náměstí Burg mezi radnicí a soudním palácem vede krátká můstkem zaklenutá **ulice Blinde Ezelstraat**. Podle legendy kdysi chtěli obyvatelé Gentu ukrást z Brugg městský relikviář, který naložili na osla. Ten však tvrdohlavě odmítal uličkou projít a proto jej oslepili, podle čehož se dodnes ulice nazývá.

Další významnou památkou Brugg je *kostel Panny Marie (Onze Lieve Vrouwekerk)*, známý svou přes sto metrů vysokou cihlovou věží, tedy druhou nejvyšší kostelní věží v Belgii a zřejmě nejvyšší cihlovou stavbou v Evropě. V jejím interiéru lze hned vpravo od vchodu spatřit zdejší nejvýznamnější umělecký klenot, Michelangelovu sochu *Madona s dítětem* z carrarského mramoru, přičemž se jedná o jediné autorovo dílo, které za jeho života opustilo Itálii. Kromě této sochy je kostel výjimečný též skutečností, že se zde nacházejí náhrobky Marie Burgundské a jejího otce, burgundského vévody Karla Smělého.¹⁴

Jedná-li se od centra o něco odlehlejší zajímavá místa, je možné jmenovat pro Belgii typický *Dvůr bekyní (Begijnhof)*. V roce 1245 zde vzniklo sídlo bekyní, jako členek náboženského spolku, usilujících o zbožný život plný charitativních skutků. Dnes se v těchto domech u vodního kanálu nachází klášter řeholních sester benediktinek.¹⁵

Pokud jde o další umělecké památky, skrývají Bruggy ve svých muzeích i takové skvosty, jakými jsou například velice realistická busta Karla V. v Gruuthuse Museum, obraz Jana van Eycka *Trůnící Madona s dítětem, svatým Donatem, donátorem a sv. Jiřím* a především slavný triptych *Poslední soud* Hieronyma Bosche, nacházející se v místním Groeninge Museum.¹⁶

Zajímavosti

Slavnými rodáky Brugg jsou například již zmiňovaní vůdci opozice proti Francii Jan Breydel a Pieter de Conick, vynálezce první vozu na světě, který nebyl závislý na tažné síle koní, matematik Simon Stevin či rakouský arcivévoda, burgundský vévoda a kastilský spolukrál Filip I. Sličný Kastilský, manžel Juany Šílené a otec římského císaře Karla V. a českého krále Ferdinanda I.¹⁷

V tomto vlámském městě se odehrává děj nekonvenční černé komedie *V Bruggách* natočené roku 2008 známým irským dramatikem Martinem McDonaghem.

¹⁴ *Brusel, Bruggy, Gent a Antverpy*, Ikar, Praha 2003

¹⁵ INDRA, Bořivoj, *Belgie, Lucembursko*, Praha 2012, s. 99-101

¹⁶ *Brusel, Antverpy, Gent a Bruggy*, Ikar, Praha 2008, s. s. 122-124.

¹⁷ <http://en.wikipedia.org/wiki/Bruges>; 4. 8. 2014